

TULEVAISUUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 4/2008 vp

Valtioneuvoston innovaatiopoliittinen selonte- ko

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä lokakuuta 2008 lähettäessään valtioneuvoston innovaatiopoliittisen selonteon (VNS 5/2008 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan samalla määrännyt, että tulevaisuusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Petri Peltonen, teollisuusneuvos Janne Känkänen ja erityisasiantuntija Tuija Ypyä, työ- ja elinkeinoministeriö
- ohjelmapäällikkö Juha Teperi, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääjohtaja Markku Mattila, Suomen Akatemia
- johtaja Veijo Ilmavirta ja tutkija Elina Moisio, Teknillinen korkeakoulu

- professori Antti Paasio, Turun kauppakorkeakoulu
- tutkimusjohtaja Matti Kokkala ja erikoistutkija Torsti Loikkanen, Valtion teknillinen tutkimuskeskus
- johtaja Antti Hautamäki, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA
- Senior Vice President Olli Nastamo, Elektrobit Oyj
- toimitusjohtaja Anssi Pihkala, Hansel Oy
- director Otto Toivanen, Helsinki Center of Economic Research, HECER
- puheenjohtaja Timo Kivi-Koskinen, Suomalaisen Keksijöiden Tukiyhdistys Ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
- professori Liisa Välikangas, Helsingin kauppakorkeakoulu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tiivistelmä

Selonteossa innovaatiopolitiikka nähdään määritelmänsä "hyödynnetty osaamislähtöinen kilpailuetu" mukaisesti keskeisesti tuottavuuden ja kilpailukyvyn näkökulmasta. Tulevaisuusvaliokunta korostaa laajaa jälkiteknologista innovaa-

tioajattelua, joka nojaa ihmisten hyvinvoinnin näkökulmasta erityisesti osaamis- ja palveluyhteiskuntaa vahvistaviin sosiaalisiin innovaatioihin. Myös muotoilu ja taide tulisi tulkita innovaatioiden tuottamiseksi.

Työelämän kehittäminen on nähtävä kaava- maista ja lyhyen tähtäimen tuottavuutta korostavaa johtajuutta laajemmin. Innovatiiviselle ja tu-

levaisuussuuntautuneelle ajattelulle on luotava tilaa työpaikoilla ja sitä on palkittava. Hyvinvoiva työyhteisö on tuottavampi ja innovatiivisempi.

Valiokunta katsoo verokannustimet havaittujen haittavaikutusten ja riskien takia epävarmoiksi innovaatioiden edistämisessä.

Jos ei ole vahvaa ja hyvää perustutkimusta, ei ole soveltavaakaan tutkimusta. Suppeisiin projekteihin perustuva rahoitus ei edistä tutkimustoiminnan tuottavuutta eikä varsinkaan perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen hedelmällistä vuorovaikutusta. Tutkimustoiminnan pilkkominen pieniksi hankkeiksi on johtanut kestäättömään tilanteeseen, missä monesti yli puolet tutkijoiden työajasta menee hankerahoituksen hakemiseen ja raportointiin.

Yleistä

Suomen nousu väestöönsä suhteutettuna yhdeksi maailman kärkeistä tutkimuksessa ja tuotekehityksessä ja uusien innovaatioiden hyödyntäjänä on toistaiseksi perustunut teknologian soveltamiseen uusin tavoin. Tähän on pohjautunut viimeisen 20 vuoden aikana tietoliikenteen edistyminen maassamme. Suomessa on osattu hyödyntää maailmalla tehtyä perustutkimusta ja rakentaa yhteistyötä tutkimuksen ja yritystoiminnan kesken. On luotu uusia sovellutuksia sekä kuluttajamarkkinoille, esimerkkinä Nokian matkapuhelimet ja Elektrobitin sykemittarit, että liike-elämän sisäisille (business to business) markkinoille, esimerkkinä Vaisalan sään havainto- ja mittausjärjestelmät.

Selonteossa etsitään uutta suuntaa Suomen innovaatiopolitiikalle. Ehdotettu innovaatiostrategia nojaa neljään muutoksen ajuriin: globalisaatio, kestävä kehitys, uudet teknologiat ja väestön ikääntyminen. Innovaatiopolitiikkaa kehitetään neljän perusvalinnan kautta: innovaatiotoiminta rajattomassa maailmassa, kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys, innovatiiviset yksilöt ja yhteisöt sekä systeemisyys. Selonteko asettaa innovaatiotoiminnalle kaksi tavoitetilaa: innovaatioperustainen tuottavuuskehitys ja innovaatiotoiminnan edelläkävijyys. Osaamista ja sen vah-

voja verkottuneita keskittymiä pidetään innovaatiotoiminnan perustana. Näistä lähtökohdista esitetään valtioneuvoston kehittämislinjaukset, jotka on ryhmitelty kymmenen otsakkeen alle.

Kokonaisuutena ottaen perusvalinnat on hyvin tehty ja ne ilmentävät selkeää siirtymää uudempaan innovaatiopolitiikkaan, jota voidaan kutsua "jälkiteknologiseksi". Etualalle nousee käyttäjä- ja palvelukeskeisyys teknologisten keksintöjen sijaan.

Kansainvälisissä vertailuissa liiketoimintamalli-innovaatiot ovat tuottaneet lisäarvoa merkittävästi enemmän kuin prosessi- ja tuote-innovaatiot. On kuitenkin huomattava, että myös liiketoimintainnovaatioiden taustalla ovat yleensä olleet merkittävät teknologiset edistysaskeleet. Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana sellainen edistysaskel on ollut ennen muuta digitaalitekniikan käyttöönotto eri muodoissaan. Voidaan ennakoida, että uusi nano- tai biotekniikka tulevaisuudessa tuottaa digitaalitekniikan käyttöönottoon verrattavissa olevan laajasti talouteen ja liiketoimintamalleihin vaikuttavan murroksen.

Uudessa innovaatioajattelussa on keskeistä, että innovaatiot syntyvät erilaisten osaamisten rajapinnoilla. Hanketoiminnan rahoituksessa on menty voimakkaaseen ohjelmallisuuteen. Tiukat ja byrokraattiset ohjelmat eivät jätä paljon tilaa luovuudelle, yllätyksille ja sattumille. Kun läpimurtoinvestoinnit ovat usein monialaisia ja odottamattomia, ne eivät pääse ohjelmien ja hankkeiden puristuksessa riittävästi esille. Laaja-alainen ja ympäristöä jatkuvasti tarkkaileva uusiin mahdollisuuksiin tarttuva uteliaisuus on keskeistä sekä innovaatioille että monipuoliselle yleissivistykselle. Tähän lähestymistapaan kuuluu myös käyttäjien kuunteleminen, heidän tarpeensa huomioon ottaminen ja heidän kanssaan yhteistyössä uuden luominen. Kuten myöhemmin lausunnossa korostetaan, ulkoisella hankerahoituksella toteutettavat projektit ovat myös johtaneet sikäli kestäättömään tilanteeseen, että monesti yli puolet tutkijoiden työajasta menee hankerahoituksen hakemiseen ja raportointiin.

Selonteossa pyritään painottamaan tuottavuuden ja kilpailukyyn näkökulmasta laaja-alaista innovaatiokäsitettä. Kun innovaatiotoimintaa tuetaan, on kohteena koko elinkeinoelämä, mukaan lukien palvelusektori, ns. matalan teknologian yritykset (konepajat, huonekaluteollisuus, vaatetusteollisuus, elintarviketeollisuus jne.) ja maatalous. Tulevaisuusvaliokunta korostaa, että luova talous (elokuva, musiikki, pelit, media jne.) on yhä selvemmin myös nousemassa innovaatiopolitiikan luonnolliseksi osaksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että luovuuden eräs tärkeimmistä alueista eli taide ja kulttuuri on jäänyt selonteossa lähes käsittelemättä.

Suomessa tavoite tutkimuksen ja kehittämisen 4 %:n bkt-osuudesta on oikealla tasolla, mutta ylipäätään t&k-mittari ei enää riittävästi kuvaa panostusten laajuutta. Monissa tutkimuksissa on havaittu, että t&k:n rinnalle nousseet sijoitukset johtamiseen, markkinointiin, www-läsnäoloon, ohjelmistoihin, verkottumiseen jne. ovat jo nyt absoluuttisesti suuremmat kuin mitatut t&k-panokset. Esimerkiksi Ison-Britannian varsin hyvä taloudellinen menestys, huolimatta alhaisesta t&k-osuudesta, voidaan selittää näillä t&k:n rinnalle nousseilla ns. uusilla "pehmeillä" t&k-panoksilla.

Sosiaaliset innovaatiot

Valiokunta katsoo, että selonteossa innovaatiopolitiikka nähdään keskeisesti tuottavuuden ja kilpailukyyn näkökulmasta. Tämä näkyy jo innovaation määritelmässä "hyödynnetty osaamislähtöinen kilpailuetu". Selonteossa viitataan hyvinvointiin innovaatiopolitiikan perustavoitteena, mutta toimenpidelinjauksia ei ole laadittu ainakaan näkyvästi hyvinvointinäkökulmasta.

Toinen yleinen piirre koskien tuottavuuden ja hyvinvoinnin suhdetta selonteossa on, että kestävä kehitys jää lähinnä vain maininnaksi perusteluosassa muutosajurina. Ilmastomuutos on suuri ongelma, johon vastaaminen edellyttää merkittäviä innovaatioita niin yksityisen sektorin tuotannossa kuin julkisessa hallinnossa. Se-

lonteossa olisi voitu tarkastella ns. kestävien innovaatioiden merkitystä.

Sosiaalisten innovaatioiden tarpeesta on Suomeksi keskusteltu jo pitkään, mutta ne eivät tule selonteossa riittävästi esille. Sosiaalisia innovaatioita tarvitaan erityisesti julkisen sektorin uudistamisen yhteydessä, ja niiden merkitys konkretisoituu lähitulevaisuudessa taloudellisen taantuman ja ikääntyvän väestön oloissa.

Sosiaaliset innovaatiot voidaan jakaa 1) järjestelmätason rakenteellisiin ja usein vahvasti arvoperusteisiin uudistuksiin ja 2) järjestelmän sisäisiin käytännönläheisiin teknisiin uudistuksiin.

Suomen nykyinen innovaatiojärjestelmä vastaa erinomaisesti sellaisiin tarpeisiin, joissa tavoitellaan elinkeinoelämän ja yhteiskunnan jatkuvaa vähittäistä kehittämistä. Sen sijaan hajainaisuudessaan se ei riittävästi mahdollista suuria rakenteellisia muutoksia. Sellaisia järjestelmätason yhteiskunnallisia uudistuksia kuin aikanaan kansaneläke, peruskoulu tai kansanterveyden alalla terveyskeskukset ei ole tehty vuosikymmeniin. Sosiaalinen turvajärjestelmä, terveydenhuollon alueellinen järjestäminen tai verotusjärjestelmä ovat esimerkkejä, joissa on tehty lukuisia pieniä muutoksia, mutta joissa tarvittaisiin koko järjestelmää uudistavaa innovaatiopolitiikkaa. Erityisesti tulee ottaa huomioon osaamis- ja palveluyhteiskuntaa vahvistavat systematisoidut innovaatiot.

Institutionaaliset yhteiskunnan rakenneuudistukset vaativat monialaista osaamista, aikaa, laajaa yhteisymmärrystä ja eri osapuolten sitoutumista jo valmisteluvaiheessa. Toisin kuin Ruotsissa Suomessa luovuttiin pari vuosikymmentä sitten kokonaan komitealaitoksesta ja sen yhtenä osana olleista ns. parlamentaarisista komiteoista.

Selonteko nostaa esiin julkisen vallan innovaatioista vahvat ja verkottuneet innovaatiokeskittymät. Innovaatiojärjestelmän panokset innovaatiotoimintaan vaikuttavat alueiden kautta. Tulevaisuusvaliokunta on monissa hankkeissaan perehtynyt alueelliseen innovaatiotoimintaan ja tehnyt ehdotuksia sen kehittämiseksi. Tehtyjen selvitysten perusteella valiokunta kat-

soo, että alueellisten innovaatioympäristöjen rakentamisessa on tarpeen erityisesti ottaa huomioon innovaatiotoiminnan paikalliset erityispiirteet ja alueiden erityiset vahvuudet. Innovaatioiden syntyä edistävät moniääninen paikallinen dialogi ja luova jännite alueella toimivien innovoijien kesken sen ohella, että tarvitaan vahvaa paikallisten, maakunnallisten ja valtakunnallisten toimijoiden yhteistyötä. Samalla kun kehitetään vahvoja innovaatiokeskittymiä, on huolehdittava pienempien keskittymien toimintaedellytyksistä. Alueellisen innovaatiopolitiikan tulee olla ennen kaikkea mahdollistavaa politiikkaa. Kuntia tulee kannustaa paikallisten innovaatioiden rahoittajiksi.

Tietoyhteiskuntakehitys, jota selonteko ei käsittele, perustuu moniin sosiaalisiin innovaatioihin. Sosiaalisiin innovaatioihin on tarvetta liittyen kansalaisten tasaveroisiin mahdollisuuksiin tietoyhteiskunnassa, uusiin demokratian muotoihin ja kansalaisoikeuksiin. Yhdistelmiä sosiaalisista ja teknologisista innovaatioista ovat tieto- ja viestintäteknologian soveltamisen innovaatiot, niiden edellyttämät uudet toimintamallit, uudet tietotekniikkaan perustuvat palvelut ja tuotteet, yritysten verkottuminen ja toimintojen hajauttaminen ja ns. avoimet innovaatiot.

Innovaatiopolitiikan vaikuttavuus on paljon kiinni sen kyvystä edistää uusien ihmisläheisten toimintamallien luomista. Tämä korostuu julkisissa palveluissa. Tieto- ja viestintäteknologian soveltaminen on tästä syystä julkisella sektorilla olennaista. Valiokunta korostaa, että osaamisperustan vahvistaminen on välttämättömyys menestykselle innovaatioille. Toisaalta koko koulutusjärjestelmää tulee kehittää niin, että kaikilla on mahdollisuus taustasta ja asuinpaikasta riippumatta hyvään koulutukseen ja omien lahjojensa kehittämiseen. Toisaalta on huolehdittava siitä, että maahan syntyy korkeasti koulutettu huippuosaajien ryhmä, joka kykenee vaatimaan luovaan työhön tieteen, taiteen, teknologian ja yritystoiminnan piirissä. Nämä kaksi tavoitetta ovat helposti jännitteisessä suhteessa toisiinsa. On tärkeää kyetä etenemään molemmilla rintamalla ja tämä edellyttää lisäpanostuksia.

Julkisen sektorin palkkausjärjestelmät eivät yleensä kannusta innovatiivisuuteen. Innovaatioita tekevät ihmiset organisaatioissa ja verkostoissa. Julkiseen sektoriinkin omaksutut suoriutus- ja tulosperusteinen palkkaus ja palkitseminen ohjaavat kohti ennalta asetettuja tavoitteita ja vähentävät riskinottoa. Innovatiivisuuden tavoitteita on vaikea asettaa yksilötasolla. Palkkausjärjestelmiä tulisi kehittää niin, että mitattavien suoritusten rinnalla arvioidaan innovatiivisuutta.

Perustutkimus

Yliopistot muodostavat innovaatioympäristön keskeisen menestystekijän. Yliopistolaitoksella tulee olla hyvät yhteydet innovaatiopolitiikan tekijöihin ja näin ollen esimerkiksi riittävä edustus tutkimus- ja innovaationeuvostossa.

Yliopistojärjestelmää tulee kehittää sivistysyliopistoihanteen mukaan painottaen laaja-alaista perustutkimusta ja tutkijoiden kansainvälistä vuorovaikutusta. Yliopistojen tärkein tehtävä on vapaa tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva korkein koulutus. Kolmanneksi tehtäväksi on noussut yhteiskunnalliseen kehitykseen osallistuminen, mikä innovaatiopolitiikan yhteydessä konkretisoituu valtakunnallisen ja alueellisen yritystoiminnan tukemiseen tietoa ja osaamista jakamalla ja ns. kertyvää sosiaalista pääomaa tehokkaasti hyödyntämällä. Uudet tehtävät eivät saa kuitenkaan vaarantaa perustutkimusta ja sitä tieteellistä perustaa, johon innovaatiot nojaavat.

Tiedepolitiikan tavoitteet ovat laajempia ja koko yhteiskunnan, kulttuurin ja sivistyksen kannalta monipuolisempia kuin innovaatiopolitiikan tavoitteet. Tieteellinen tutkimus ja tieteellisten tutkimusryhmien luova toimintatapa on siinänsä vuosisatoja vanha ja edelleen kehittyvä sosiaalinen innovaatio. Sen tutkimusprosessin tuottama osaaminen ja tieto luo edellytyksiä suomalaisille menestyä muuttuvassa maailmassa.

Tutkijan luova ja uusia innovaatioita tuottava työ on mahdollista tilanteessa, jossa turvataan pitkäjänteinen keskittyminen ja työrauha haastavan tutkimusongelman selvittämiseen ja ratkai-

semiseen. On myös järjestettävä mahdollisuudet tieteiden väliseen vuorovaikutukseen ja monitieteisyyteen sekä vuorovaikutukseen tutkimustiedon käyttäjien ja hyödyntäjien kanssa.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen, että yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten työmäärästä ja ajasta menee kohtuuttoman paljon rahoituksen — etenkin projekteihin ja määräaikaisiin työsuhteisiin sidottujen nuorten tutkijoiden palkkauksen — keräämiseen lukuisista lähteistä. Tutkijan uran tulisi osaamisyhteiskunnassa olla nuorille osaajille houkutteleva. Järjestelmän tulee olla sellainen, että tutkija voi keskittyä varsinaiseen tutkimustyöhön.

Kasvuyrityksistä

Tutkimusten mukaan Suomessa on vähemmän kasvuhakuista yritystoimintaa ja nopealle kasvu-uralle päätyviä yrityksiä kuin muissa korkean osaamistason ja samankaltaisen elinkeinorakenteen maissa. Suomeen ei synny maan innovaatiopanostuksia vastaavasti uutta kansainvälisille markkinoille tähtäävää yritystoimintaa, mikä heikentää koko innovaatioketjun tehokkuutta. Suomalaisten yrittäjien alhaisen riskinottohalukkuuden on arvioitu olevan eräs syy kasvuyritysten vähyyden taustalla. Yrittäjien riskinottohalukkuuteen vaikuttaa yritystoiminnan riskien ja odotettavissa olevien tuottojen suhde. Tähän voidaan vaikuttaa yhtäältä mm. säädösympäristöä uudistamalla (riskin pienentäminen) ja toisaalta mm. yritysverotusta kehittämällä (aikaisen kasvun mahdollisuuksien parantaminen).

Myös käytännön näkökulmasta on tullut esille, että Suomessa tarvitaan merkittävästi enemmän kasvua kunnianhimoisesti tavoittelevia yrityksiä. Suomessa vallitsee jonkinasteinen yrittäjäsuosaukko etenkin akateemisen koulutuksen saaneiden joukossa. Yrittäjyyttä arvostetaan meillä erittäin paljon, mutta hyvin harvat haluavat itse yrittäjäksi. Laskukauden ja laman aikana syntyy paljon mikroyrityksiä, mutta niissä useimmiten on ollut lähtökohtana vain perustajan ja hänen perheensä talouden turvaaminen. Jo toimivia nopean kasvun yrityksiä on vähän. Usein syynä on

yrittäjän näkemys, että kasvuun panostaminen ei kannata. Kasvun puutteella on myös kytkentöjä puutteelliseen liiketoimintaosaamiseen. Nopean kasvun yrityksen johtaminen on erittäin vaativaa, paljon pääomaa tarvitsevaa ja riskialtista. Myöskään julkinen yrityskehitysverkko ei ole riittävästi viritetty auttamaan nopean kasvun yrityksiä liiketoimintaosaamisessa. Yliopistot eivät pysty tukemaan ja kannustamaan kasvuyrityksiä. Yliopistoyrityksen nopea alkukasvu usein katkeaa, kun ensimmäisen innovaation linkaari on lopussa.

Kansainvälinen patenttijärjestelmä

Innovaatiot kytkeytyvät patenteihin, ja näiden molempien kansainvälisestä luonteesta johtuen patenttijärjestelmien harmonisointi on olennaista. Harmonisoinnissa on koetettu vuosikymmeniä ratkaista Yhdysvaltojen ja muun maailman lähtökohdiltaan erilaisen patenttijärjestelmän innovaatiotoiminnalle aiheuttamaa kitkaa.

USA:ssa oikeus saada keksintöön patentti syntyy keksinnön todistettavalla tekohetkellä. Keksinnöstä tehdään dokumentti, joka tallennetaan yleensä asianajajan haltuun. Se on salainen, eikä edes tietoa otsikkotasolla ole mistään saatavissa. Muualla maailmassa patentin tuottaman yksinoikeuden alkamisajankohdan ehtona on hakemuksen jättäminen. Se merkitsee sitä, että 18 kuukautta patenttihakemuksen jättämisen jälkeen patentti tulee julkiseksi. USA:n järjestelmä on nähtävä osana yleisempää amerikkalaisen yhteiskunnan juristivaltaista asioiden hoidon ja ongelmien ratkaisumallia. Raskaan valtiojohtoisen etukäteissäätelyn sijasta ongelmat ratkaistaan niiden ilmettyä tapauskohtaisesti juristien avulla.

Kilpailutus

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että t&k-rahoitus on usein näennäisesti kilpailtua. Kilpailu johtaa osin enemmänkin kustannustehotto-
muuteen kuin sillä tavoiteltuun tason nousuun. Tutkimusten valmistelu syö kohtuuttoman paljon aikaa ja huippuosaaajan työtä. Pahimmillaan valmisteluun käytetään enemmän resursseja

kuin itse tutkimukseen. Erityisesti kansainvälisissä hankkeissa kilpailuun valmistelua varten tehdyn työn määrä ja kustannukset ovat kasvaneet siinä määrin, että niihin osallistumista joudutaan karsimaan.

Julkisen sektorin roolia suurena hankkijana voidaan aktivoida. Valtio ja kunnat voivat investoijana ja ostajana toimia uusien innovatiivisten tuotteiden, palveluiden tai toimintamallien kotimarkkinoiden luojana. Voitaisiin harkita innovaatiopoliittisen tuen ohjaamista valikoiduille julkisille hankkijoille. Erityisen tärkeää olisi estää, ettei julkisten hankintojen käytännössä lähes ainoaksi kriteeriksi muodostu hinta, koska vain näin voidaan välttää monivuotisia kilpailutamiseen liittyviä oikeusprosesseja.

Ulkomaiset investoinnit ja tukipolitiikan valinnat

Vaikka Suomi on kansainvälisissä kilpailukyky- ja innovaatiomittauksissa menestynyt hyvin, se ei ole johtanut Suomeen investointeihin. Ottaen huomioon tutkimus- ja kehittämistehtävien vaatimien pääomien voimakas kasvutarve, on ongelmallista, että myös näissä ulkomaiset sijoitukset ovat olleet erittäin vaatimattomia. Ulkomaisen t&k-rahoituksen osuus yritysten t&k-investoinneista on ollut 5 %:n luokkaa, kun muista maista esimerkiksi Suomeen verrattavassa Itävallassa se on ollut yli 25 %. Ulkomaisten osuus korkeasti koulutetusta tiede- ja teknologiatyövoimasta on ollut Suomessa alle 3 %, kun se esimerkiksi Ruotsissa on ollut 13 %:n luokkaa.

OECD-maissa on laajalti noussut esille keskustelu suoran ja välillisen julkisen tuen merkityksestä innovaatioille. Joissain maissa on valittu suoran tuen malli, jota Suomessa edustaa Tekes. Joissain maissa, kuten esimerkiksi Norjassa, on viime aikoina painotettu verokannustimia. Suora tuki edellyttää hankkeiden ja/tai niiden toteuttajien tapauskohtaista arviointia. Verokannustin on periaatteessa itseohjautuva ja yleinen, vaikka kannustimien laajuutta ja kohdentumista voidaan säädellä eri tavoin. Suorassa tuessa on etukäteen muodostettava käsitys to-

teuttajasta, hankkeesta ja yleisestä teknologisesta kehityksestä sekä ymmärrettävä näiden yhteys paitsi innovaatiopolitiikan yleisiin tavoitteisiin myös meneillään oleviin yksityisiin ja julkisiin t&k-hankkeisiin. Verokannustimissa ei nojaututa niin selvästi etukäteistietoon. Ongelmallista on sen sijaan tuen kohteena olevan toiminnan yksiselitteinen rajaaminen ja laajuuden todentaminen. Vaikeinta on ehkä sen varmistaminen, että haluttu vaikutus saadaan aikaan yksinkertaisesti, kustannustehokkaasti ja verotuksen yleisiä periaatteita murentamatta.

Suomessa innovaatiopolitiikka on ollut suhteellisen tuloksellista. Ottaen huomioon verokannustimien havaitut haittavaikutukset ja riskit on epävarmaa parantaisiko niiden käyttöönotto innovaatiopolitiikan tehokkuutta.

Selonteon laatimisen jälkeen akuutiksi kehittynyt maailmanlaajuinen finanssikriisi johtanee niin merkittäviin pysyviin muutoksiin kansainvälisessä toimintaympäristössä, että ne tulee ottaa huomioon myös Suomen innovaatiotoiminnassa. Globaali murros on pakko nähdä mahdollisuutena kehittää uusia, kansainvälisesti kilpailukykyisiä tuotteita, palveluita tai toimintatapoja. Kansainvälisestä alan tutkimuksesta löytyy myös viitteitä siihen, että resurssien niukkuus kiihdyttää innovaatiotoimintaa ja että ihmiset ovat innovatiivisia tilanteessa, jossa on etsittävä uusia ratkaisuja hyvien aikojen runsaan rahallisen tuen vähetessä.

Yhteenveto ja seuraava vaihe

Valiokunta pitää selontekoa tarpeellisenä ja sen tavoitteenasettelua onnistuneena. Tavoitteille ei kuitenkaan anneta tarkempia sisältöjä eikä strategiassa konkretisoida, miten ne saavutetaan. Strategian suositukset ja kehittämisehdotukset jäävät sen vuoksi varsin yleiselle tasolle. Strategiassa ei ole pohdittu kustannusvaikutuksia eikä tarvittavia lisärahoituskanavia. Seuraavassa vaiheessa olisi tärkeää avata tavoitteet ja suositukset ja muodostaa niistä toteuttamisohjelmia kustannusvaikutuksineen ja rahoitustarpeineen.

Lausunto

Lausuntonaan tulevaisuusvaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12 päivänä joulukuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Marja Tiura /kok	Mats Nylund /r
vpj.	Jyrki Kasvi /vihr	Markku Uusipaavalniemi /kesk
jäs.	Mikko Alatalo /kesk (osittain)	Anne-Mari Virolainen /kok
	Marko Asell /sd	Pertti Virtanen /ps
	Tarja Filatov /sd	Jyrki Yrttiaho /vas (osittain)
	Kyösti Karjula /kesk	vjäs. Maarit Feldt-Ranta /sd
	Jouko Laxell /kok	Ilkka Kantola /sd
	Päivi Lipponen /sd	Outi Mäkelä /kok.
	Marjo Matikainen-Kallström /kok	

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Paula Tiihonen,
asiantuntija Osmo Kuusi.